

חשון התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

מדוע מת בנה של השונמית

לפרשת וירא (על פי שיעור של הרב משה ליכטנשטיין ושל הרב אלחנן סמט)

1. מלכים ב' ד, א-לח

אֱלִישָׁע יח וַיִּגְדַּל הַיָּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּצָרִים יט וַיֹּאמֶר אֶל-אָבִיו רֹאשִׁי רֹאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל-הַנָּעַר שָׂאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ כ. וַיִּשָּׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל-בֶּרֶכְיָה עַד-הַצְּהָרִים וַיָּמָת. כא וַתַּעַל וַתִּשְׁכַּבְהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹקִים וַתִּסְגֹּר בַּעֲדוֹ וַתֵּצֵא. כב וַתִּקְרָא אֶל-אִשָּׁה וַתֹּאמֶר שְׁלַחָה נָא לִי אֶחָד מִן-הַנָּעָרִים וְאַחַת הָאֲתָנוֹת וְאַרְוֶנָּה עַד-אִישׁ הָאֱלֹקִים וְאֲשׁוּבָה. כג וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ אֶתִּי (אֵת) הַלַּכְתִּי (הַלַּכְתָּ) אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חֲדָשׁ וְלֹא שָׁבַת וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם. כד וַתַּחֲבֹשׂ הָאֲתָנוֹת וַתֹּאמֶר אֶל-נָעֲרָה נְהַג וְלֹךְ אֶל-תַּעֲצֹר-לִי לְרֹכֵב כִּי אִם-אֲמַרְתִּי לָךְ. כה וַתֵּלֶךְ וַתָּבֵא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶל-הַר הַפְּרָמֶל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ-הָאֱלֹקִים אֵתָהּ מִנְגֹד וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחִזִּי נָעֲרוּ הַנְּהָ הַשּׁוֹנְמִית הַלֵּז. כו עֲתָה רוּץ-נָא לִקְרָאתָה וַאֲמַר-לָהּ הַשְּׁלוֹם לָךְ הַשְּׁלוֹם לְאִישְׁךָ הַשְּׁלוֹם לְיָלֶד וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם. כז וַתָּבֵא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶל-הָהָר וַתִּחַזַּק בְּרַגְלָיו וַיִּגָּשׁ גִּיחִזִּי לְהַדְפָּה וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹקִים הֲרַפְּהָ-לָהּ כִּי-נִפְשָׁה מְרָה-לָהּ וַיְהוֶה הָעֲלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי. כח וַתֹּאמֶר הַשְּׂאֵלְתִּי בֶן מֵאֵת אֲדֹנָי הֲלֹא אֲמַרְתִּי לֹא תִשְׁלַח אֶתִּי. כט וַיֹּאמֶר לְגִיחִזִּי חֲגֹר מִתְּנִיךְ וְקַח מִשְׁעֲנָתִי בְיָדְךָ וְלֹךְ כִּי-תִמָּצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנּוּ וְכִי-יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תִעֲנֶנּוּ וְשִׁמְתָּ מִשְׁעֲנָתִי עַל-פְּנֵי הַנָּעַר. ל וַתֹּאמֶר אִם הַנָּעַר חִי-יְהוֶה וְחִי-נִפְשֶׁךָ אִם-אֲעֹזְבֶךָ וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ. לא וּגְחִזִּי עָבַר לְפָנֶיהֶם וַיִּשָּׂם אֶת-הַמִּשְׁעָנָה עַל-פְּנֵי הַנָּעַר וַאֲיִן קוֹל וַאֲיִן קוֹשֵׁב וַיִּשָּׁב לִקְרָאתוֹ וַיִּגְדַּל-לוֹ לֵאמֹר לֹא הִקִּיץ הַנָּעַר. לב וַיָּבֵא אֱלִישָׁע הַבֵּיתָה וְהִנֵּה הַנָּעַר מֵת מִשְׁכָּב עַל-מִטָּתוֹ. לג וַיָּבֵא וַיִּסְגֹּר הַדְּלֶת בַּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-ה' לֵד וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל-הַיָּלֶד וַיִּשָּׂם פִּיו עַל-פִּיו וַעֲיִנָּיו עַל-עֵינָיו וַיִּכְפְּיוּ עַל-כַּפּוֹ וַיִּגְהַר עָלָיו וַיְחַם בְּשֶׁר הַיָּלֶד. לה וַיִּשָּׁב וַיֵּלֶךְ בְּבֵית אַחַת הַנְּהָ וְאַחַת הַנְּהָ וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּזְוֹר הַנָּעַר עַד-שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנָּעַר אֶת-עֵינָיו. לו וַיִּקְרָא אֶל-גִּיחִזִּי וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל-הַשּׁוֹנְמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֵא

א וְאִשָּׁה אַחַת מְנֹשִׁי בְנֵי-הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל-אֱלִישָׁע וַיֹּאמֶר עֲבֹדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבָדְךָ הָיָה יָרָא אֶת-ה' וְהַנְּשָׂה בָּא לִקְחַת אֶת-שְׁנֵי יָלְדָי לּוֹ לְעֲבָדִים. ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע מָה אַעֲשֶׂה-לָּךְ הַגִּידִי לִי מִה-יֵשׁ-לְכִי (לָּךְ) בְּבֵית וַתֹּאמֶר אֵינִי לְשִׁפְחָתְךָ כָּל בְּבֵית כִּי אִם-אֲסוּד שְׁמֹן ג. וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֵלִי-לָּךְ כְּלָיִם מִן-הַחוּץ מֵאֵת כָּל-שְׁכֻנְכִי (שְׁכֻנֶיךָ) כְּלָיִם רַקִּים אֶל-תִּמְעִיטִי. ד וּבֵאת וְסִגְרְתָּ הַדְּלֶת בַּעֲדֶךָ וּבַעֲד-בְּנֶיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל-הַכְּלָיִם הָאֵלֶּה וְהִמְלֵא תִסְעִיעִי. ה וַתֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ וַתִּסְגֹּר הַדְּלֶת בַּעֲדָהּ וּבַעֲד בְּנֵיהָ הֵם מְגִיִּשִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא מוֹצֵקֶת ו וַיְהִי כַּמְלֵאת הַכְּלָיִם וַתֹּאמֶר אֶל-בְּנֵיהָ הַגִּישָׁה אֵלָי עוֹד כְּלָי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵינִי עוֹד כְּלָי וַיַּעֲמֵד הַשְּׁמֹן. ז וַתָּבֵא וַתִּגְדַּל לְאִישׁ הָאֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לְכִי מְכִרִי אֶת-הַשְּׁמֹן וְשְׁלַמִּי אֶת-נִשְׁכִּי (נִשְׁיֶיךָ) וְאֵת וּבְנֶיךָ תַחֲיִי בְנוֹתֶיךָ.

ח וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל-שׁוֹנֵם וְשָׂם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתִּחַזַּק-בּוֹ לְאָכַל-לֶחֶם וַיְהִי מִדֵּי עֲבָרוֹ יָסַר שְׂמָה לְאָכַל-לֶחֶם. ט וַתֹּאמֶר אֶל-אִשָּׁה הַנְּהָ-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹקִים קְדוֹשׁ הוּא עָבַר עָלֵינוּ תִמִּיד. י נַעֲשֶׂה-נָא עֲלִית-קִיר קִטְנָה וְנִשְׂמִים לוֹ שָׂם מָטָה וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא וּמִנּוּרָה וְהִנֵּה בְּבֵאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שְׂמָה. יא וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵא שְׂמָה וַיִּסַּר אֶל-הָעֲלִיָּה וַיִּשְׁכַּב-שְׂמָה. יב וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחִזִּי נָעֲרוּ קְרָא לְשׁוֹנְמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו. יג וַיֹּאמֶר לוֹ אֲמַר-נָא אֵלֶיהָ הִנֵּה חֲרַדְתָּ אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הִישׁ לְדַבֵּר-לָּךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל-שַׂר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יֹשֵׁבַת. יד וַיֹּאמֶר וּמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחִזִּי אֲבָל בֶּן אֵין-לָהּ וְאִשָּׁה זָקָן. טו וַיֹּאמֶר קְרָא-לָהּ וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד בַּפֶּתַח. טז וַיֹּאמֶר לַמוֹעֵד הַזֶּה פָּעַת חִיָּה אֶתִּי (אֵת) חִבְקֶת בֶּן וַתֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶל-תִּכְזָב בְּשִׁפְחָתְךָ. יז וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן לַמוֹעֵד הַזֶּה פָּעַת חִיָּה אֲשֶׁר-דָּבַר אֵלֶיהָ

נותן לאדם עושר ונכסים השפעה וכבוד – על המקבל לדעת איך להשתמש בהם... איך לגמול חסד עם חסדי ה' הנובעים ובאים אליו ממקור אין סוף. אם אין רוב טובה מביא את האדם לידי השתעבדות מוחלטת לקב"ה, הוא חוטא חטא יסודי, ובעטיו באה המצוקה הקשה המזכירה לו לאדם את חובתו לבורא עולם בעד מתנת החסדים.

אם חסדי ה' שהורקו ליחיד או לכלל, מחייבים את הנהנה מהם בפעולות מסוימות גם אם החסדים הוענקו לאדם בדרך הטבע, קל וחומר לחסדי א-לוהים המתגלים למעלה מדרך זו, בצורת נס החורג ממסגרת החוקיות האלמנטרית של ההשתלשלות ההיסטורית, שמשעבדים את בעל הנס לא-לוהים. החסד הנסי מטייל על האדם חובה מוחלטת לקיים את הציווי הגדול המשווע מתוך הפלא... אוי לו לבעל הנס אם אינו מכיר בנסו... חבל על הנהנה מנפלאותיו של הקב"ה שלא הוצת בו גץ האמונה, ושלא חרד מצפוונו למראה ההתרחשות הנדירה.

כשנס אינו מוצא את הדו הרצוי במעשים ממשיים, חזון נעלה מתנוון ומתמזמז, ומידת הדין מתחילה לקטרג על בעל הנס כפוי התודה... אז באה המצוקה, שעת הייסורים.

11. הרב סולוביצ'יק (עמ' 71 ועמ' 75):

לימדונו רבותינו הגדולים: 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה'. כשם שהטובה מחייבת את האדם למעשים נעלים ותובעת מן היחיד או הכלל פעולת יצירה וחידוש – כך דורשים הייסורים תיקון הנפש וטיהור החיים – אם בשעת הארת פנים והשפעת החסד לא נתעורר האדם לפעולה. כי יש והאדם נתבע לתקן על-ידי ייסוריו, מה שפגם ביצירה בשעה שהקב"ה נטה אליו כנהר שלום.

... אז באה המצוקה, שעת הייסורים. הסבל הוא ההתראה האחרונה שההשגחה העליונה מתרה באדם, סרוס הרגשת הטובה. לכרוז האחרון, העולה מתוך הייסורים, מוכרחים להגיב בתכיפה ולהיענות לקולו של הא-לוהים הקורא לאדם 'איכה'! היהדות הקפידה מאד על איסור חימוץ השעה. בת תודעת זמן רגישה היא. שהייה כלשהי נחשבת על ידה לפשע. האדם מפסיד לפעמים את עולמו בשל חטא אחד – 'ויתמהמה'.

אליו ויאמר שאי בנך. לו ותבא ותפל על-רגליו ותשתיחו ארצה ותשא את-בנה ותצא.

2. תענית ב ע"א:

אמר רבי יוחנן: שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים, מפתח של חיה, ומפתח של תחיית המתים. מפתח של גשמים, דכתיב "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו". מפתח של חיה מנין, דכתיב "ויזכר אלקים את רחל וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה". מפתח של תחיית המתים מנין, דכתיב "וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם".

3. אלישע מבשר לשונמית על פקידתה בלשון (מל"ב ד' טז)

"למועד הזה כעת חיה את חבקת בן"

המזכיר את (בראשית י"ח יד)

"למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן".

4. לידת הילד מסופרת לנו בביתוי (מל"ב ד' יז):

"ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר דבר אליה אלישע"

המקביל לחלוטין לתיאור לידת יצחק (בראשית כ"א ב):
"ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר דבר אתו אלקים"

5. בראשית כ"א ח

"ויגדל הילד ויגמל"

האמור ביצחק, מקביל ל (מל"ב ד' יח)

"ויגדל הילד... ויצא אל אביו"

6. תגובתה של חנה על דברי עלי (שמ"א א', יז-יח):

"וא-להי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו".

"ותאמר: תמצא שפחתך חן בעיניך, ותלך האשה לדרכה ותאכל, ופניה לא היו לה עוד".

7. בראשית כ"ה, כז:

"ויגדלו הנערים והי עשו איש ידע ציד איש שדה, ויעקב איש תם ישב אהלים"

8. בשמשון (שופטים י"ג, כד-כה):

"ויגדל הנער ויברכהו ה', ותחל רוח ה' לפעמו".

9. בשמואל (שמו"א ב', כא):

"ויגדל הנער שמואל עם ה'"

10. הרב סולוביצ'יק ז"ל במאמרו 'קול דודי דופק' (איש

האמונה, ירושלים, תשל"ה, עמ' 70):

חסדי ה', אומרת היהדות, אינם ניתנים לאדם מתנת חיים: הם מחייבים משהו: הם אוצרים בקרבם תביעה מוסרית-הלכתית לאדם המתענג עליהם. אמנם השפעת החסד באה מידו הפתוחה, הגדושה והרחבה של הקב"ה, אבל אין היא מתנה ללא שיור או ללא תנאי: אין היא דורון מוחלט. השפעת טובה היא תמיד בבחינת מתנה על תנאי – על מנת להחזיר – או לזמן. כשהקב"ה